

amb *colrar*: «Ribagorça han poblada arreu, arreu: / en les roques basteixen, *colren* los erms», Milà i F., *Pros Bernat*, v. 337. La forma més estesa vulgarment, *conreuar*, contreta en alguns llocs *kunrúu*, Sta. Cília de Voltregà, Besora, Ger, 1935-1953. ⁵ «Estes riquèles --- se mos casaran i viuran *conreades* en los seus hòmens», comèdia castellanenca que em presta Sz. Gozalvo, 1961. — ⁷ En docs. catalans en baix llatí, més antics, trobem diversos testimonis de *conredum* o *corredum* designant un aliment (anys 878-1075), també algun amb el sentit de 'equip' [1079] i en el de 'arreu de llaurar' (1075), Bast-Bass., 651-2. Però com que aquestes accs. no es troben en els textos en català ens preguntem si correspongueren mai al nostre ús romànic o si no es tracta de baix-llatí gal·licà o italià imitat pels nostres notaris. — ⁸ «Llibre de l'Art del *Conró*», a. 1747, ms. de Montserrat Fontanet, JqMBover, *BiEscrBal.*, p. 306. — ⁹ 'Conreat, -reable', Vallde-mossa, Lluçmajor, 1964. ²⁰

Arrebar, V. *ravata* *Arrebllir*, *arrebllonar*, V. *rebllir* *Arrebogida*, V. *vogir* *Arreçar*, 'posar-se en erecció', V. la nota posada a *arressor* (i *arret*) *Arrecer*, *arrecerar*, *arreccat*, *arrecés*, V. *recés* *Arreclau*, ²³ V. *alacrà* *Arrecluar*, V. *cul* *Arredoladís*, *arredolar*, V. *roda* *Arredor*, V. DCEC (*alrededor*) *Arredos-sar*, -*ssat*, V. *redós* *Arrefoll*, *arrefollar*, V. *foliar* *Arregany*, *arreganyar*, V. *reganyar* *Arregirar*, *arregiró*, V. *girar* *Arregladament*, *arreglador*, *arreglament*, *arreglar*, V. *regla* *Arregnar*, V. *regna* ³⁰

ARREGUSSAR, i avui generalment *arrebossar* en el dialecte central; d'aquell sembla haver-n'hi un cas en Eiximenis: «un savi una vegada considerant un vil hom qui així li responia, féu-lo *arreguçar* e batte poderosament per les anques axí con a minyó» (*Terç*, f° 128v, cit. *DBal.*), però com que és un cas isolat (una altra cita antiga és encara més incerta), i modernament és forma quasi només mallorquina i d'alguna comarca pirinenca¹ (cosa que tampoc tinc confirmada),² al costat de moltes cites de *arrebossar* en escr. Renaix. (*DBal.*, etc.) i en parlars del Princ. (BDC vi, 18; xii, 7), d'on sembla haver passat al sard (BDC x, 144), és indispensable esperar informació més abundant i segura abans de pronunciar-me sobre l'origen, i em limito a indicar provisionalment que té també aplicació versemblant a aquestes formes catalanes la teoria sobre una evolució *reversar* > *rovessar* (labialització) > *rebossar* (cf. it. *rovesciare* 'arremangar, arrebossar' REVERSARE) que exposo en l'article *REBOSSAR* del DCEC III, 1032-23. Dubte a tenir en compte llavors és si es tractaria precisament de REVERSARE o de REBŪRSUS, REBŪRSARE, del mateix sentit, que és un mot problema del llatí vulgar, sobre el qual, ultra els fr. *rebours*, *rebrousser*, veg. *REW*, 7105, i jo mateix n'he comentat alguns aspectes ací i en el *DECH*.

¹ La localització en l'Empordà que dóna *AlcM* em sembla que es funda en l'ús que en fa *JRuyra* en un passatge de *Pinya de Rosa*, car és sabut que ⁶⁰

AlcM dóna estranyament per «empordanès» el llen-guatge de Ruyra (Blanes no té res a veure amb l'Empordà, de prop ni de lluny); Ruyra té sovint coses fundades en usos molt locals de la Baixa Selva i Blanes-Tordera; la preferència concedida pel *DFa*. temo que és degui només a Ruyra i una dada mallorquina del *DAG*. A Girona (on també el localitza *AlcM*), Empordà i Barcelona no recordo haver sentit més que *arrebossa*, *arrebossar*. — ² *AlcM* cita encara un *arreüssar* (?) en un escr. valencià. D'altra banda existeix *aüssar* en una part del valencià: «de bon matí --- t'asomes a la porta del carrer, t'auses es pantalons en la corretxa, escopixes dos salivats ---», *Canyissaes*, p. 60, que MGadea (Dicc. de 1891) escriu *abuçar* i exemplifica «ahuçarse les calçes, els saragüells o pantalons, les sinagües y demás pessas de roba» i *JGiner* i March en carta de 1955 em confirmava que es pronuncia *aüssar* amb dièresi i sibilant sorda, mot que ell recomanà incloure en el dicc. de rimas a Ferrer i Pastor (no cal dir que no hi ha relació possible amb *alçar* ni amb l'occitanisme poètic medieval *auçar*, que se li enreda al bon MGadea). Ni Escrig (1851), ni Ferrer Pastor no l'han admès: és a dir que és un mot només de la zona Monòver (Canyís), Alcoi i pots ser fins a Albaida (Giner). Segurament extret de (*re*)-*gussar* per derivació regressiva (*alçar* ~ *realçar*). No descarto, és clar, la possibilitat d'un EVERSARE però l'extensió merament local obliga a desconfiar. Més inversemblant encara cercar-hi enllaç amb el fr. *housse* 'funda'. A tenir en compte encara que en zones valencianes meridionals sembla que s'usa *arregussar* per «arreglar a mitges, mig arranjar» (a Castalla, crec, dada i definició que em donen d'Enric Valor i que un cop ben confirmada podria ser orientadora).

ARREL, abans *rel*, del ll. RADIX, RADĪCIS, id., al qual s'aglutinà la -a del femení (*la rel*, *una rel*, etc., canviats en *l'arrel*, *una arrel*); les formes antigues foren *rāiu*, *rāil*, resultants d'una evolució fonètica normal del mot llatí, d'on després la contracció en *rel*; hi ha encara d'altres variants com *rael*, comprensibles per evolucions formals d'explicació més complexa i, en part, no ben aclarida. □ 1.ª doc.: *rāiu* i *rāil* sovint des del S. XIII; de *rael* ja hi ha alguns casos medievals; *rel* des del S. xv almenys; *arrel* no sembla trobar-se abans del S. XIX.

Algunes cites dels clàssics més antics: «Com lo forment que cau entre les pedres e no atroba humor en què meta ses *rahills*», «aquella consciència no ha en què-s fortifich ne meta ses *rahills*», Lluïl (*Merav.*, NCI. iv, 190.26, 190.24), en qui és la forma molt predominant: *rāil*, *Do. Pu.*, ed. Gili, 150.23, 150.25; *Cont.*, 230.7. La més etimològica, en «arbres, rames ne *rayus*» junt amb «aquels arbres, les rames --- e les *rāils*», *Cost. de Tortosa*, 137; que en rigor és ja la forma que hem d'entendre sota les grafies: «l'olliver --- donams nós a vós --- ab lurs sols et ab lurs *raids* et ab lurs rames», doc. ribagorçà de 1237: «e trobaren